

Volkskunst ontmoet avant-garde

Anita Twaalfhoven

'Volkskunst kent geen andere norm dan expressiviteit en schept spontaan wat de intuïtie ingeeft', zo staat te lezen op het kunstwerk *Lille Serenade*. Een gigantische, lichtpaarse collage van tekst, primitief getekende figuren en koptelefoons met volksmuziek op de muren in de grote zaal van het Cobra Museum in Amstelveen. De expositie *Zaaien en wieden. Volkscultuur en hedendaagse kunst*, met werk van een twintigtal Europese kunstenaars, neemt de relatie tussen kunst en volkscultuur op een verfrissende manier onder de loep.

Het onderwerp past goed bij het museum omdat Cobra – denk aan Constant, Corneille, Karel Appel – de eerste naoorlogse beweging was van avant-gardekunstenaars die volkscultuur als een bron van inspiratie zag. Met als bekendste voorbeeld kindertekeningen, maar ook andere 'ongevormde' of 'primitieve' uitingen die zij verkozen boven de destijds gevestigde kunststromingen. De expositie benadrukt de ideeën van Constant en Asger Jorn, die een vooruitstrevende blik op volkscultuur laten zien.

'Ze zagen in symbolen die van generatie op generatie werden doorgegeven een universele taal', zo is te lezen op een tekstbord bij de expositie. 'Uitingen van volkscultuur en volkskunst werden gezien als schakel tussen een prehistorisch verleden en de huidige tijd. Ook recentere vormen, zoals het stripverhaal en de tatoeage, werden, net als jazzmuziek, als volksuitingen gezien.' Daarmee lijken zij hun tijd ver vooruit, want zelfs in deze tijd krijgen dergelijke cultuurvormen niet zomaar het predicaat volkscultuur.

Oud en nieuw werk

Henry Heerup fabriceerde een *Napoleon* (1944), met primitief op elkaar gestapelde blokken van graniet en kalksteen. Heel in de verte doet het inderdaad aan de keizerlijke veldheer denken. Ook zijn portret van *Het blijde meisje* met blonde staartjes is in de expositie te zien, evenals het langwerpige werk met primitieve figuren *Kind, zon en vogels* van Karel Appel uit 1950. Hun collega Carl Henning Pedersen was gefascineerd door Scandinavische mythologie, met werk in olieverf vol fabelwezens en andere fantasiefiguren.

Naast dit en ander werk uit de collectie van het museum, is er ook nieuw werk te zien. De Duitse Wiebke Siem zet zich juist af tegen volkscultuur, vanwege de link met het beladen verleden. Wat door het nationaalsocialisme tot hoogste goed werd verheven, krijgt bij deze kunstenaar de vorm van een parodie. Twee stoelen met lelijke rugleuning van in elkaar gevlochten slangen doen denken aan rustieke hertengeweien. Een rieten jurk heeft de vorm van een strandstoel met daaronder stevige gezondheidsschoenen om kordaat door de natuur te wandelen.

Andere kunstenaars verdiepen zich in aan volkscultuur verwante thema's als culturele identiteit en land van herkomst. Olga Titus is een

Anita Twaalfhovenis hoofdredacteur van *Boekman*

Indiaas-Zwitserse kunstenaars die haar dubbele achtergrond met gevoel voor humor verwerkt in een fascinerende film met Indiase dans en Duitse schlagers en kinderliedjes. Een danseres op oosterse klanken zingt tegen de achtergrond van een Tiroler landschap, dat zich vermengt met beelden van India. Als in een poëziealbum dwarrelen Duitse gedichtjes met bloemen en vlinders over het beeldscherm.

Ook de film van Lisl Ponger laat zien dat aandacht voor volkscultuur niet over één volk of één cultuur hoeft te gaan, maar juist de nadruk kan leggen op interculturaliteit en de overeenkomsten tussen verschillende culturen. In haar film dansen de feestgangers van bruiloften, oogstfeesten en nieuwjaarsvieringen uit alle windstreken over het scherm.

Recent, uit 2009, is het werk van Kristof Georgen uit Stuttgart, die een fotoserie toont van gebouwen in een bergdorp. Ook laten zijn foto's dorpse tradities zien als het gezamenlijk omhooghijzen van een enorme kerstboom. Qua sfeer sluit het goed aan bij Helmut Stallaerts' portrettenserie van mensen in dierenvellen in een berglandschap, behangen met traditionele hoorns en bellen. Het is een beetje ironisch en zou in combinatie met andere accessoires ook een bontmode-reportage kunnen zijn in een glossy magazine onder de titel *Terug naar de natuur*.

Geen nostalgie

De expositie *Zaaien en wieden* is gevarieerd en geeft een brede blik op de reikwijdte van volkskunst. Het Cobra Museum signaleert een oplevende belangstelling voor regionale tradities en ambachtelijkheid. 'Historische situaties worden nagespeeld, er worden campagnes bedacht om mensen weer aan het breien te krijgen, en in de reclame, mode, muziek en filmwereld spelen traditionele symbolen, gebruiken, technieken en rituelen een belangrijke rol.'

Toch klinkt in de expositie – gelukkig – geen nostalgisch verlangen door naar lang vervlogen tijden. Het gaat juist om de vraag hoe hedendaagse kunstenaars deze regionale gebruiken en symbolen en ambachtelijke technieken uit de volkscultuur naar hun hand zetten. Dat doen ze met veel fantasie en een vleugje gezonde ironie. 'Cultuurhistorie is enkel van waarde als die waarde in het heden ligt', is het motto op een van de kaarten in een houten maquette. Een ander motto op zo'n kaart: 'Identiteit is een werkwoord.'

Zaaien en wieden. Volkscultuur en hedendaagse kunst,

was te zien van 18 juni t/m 4 september 2011 in het Cobra Museum, www.cobra-museum.nl